

Onderwerp Erfgoed, uitkomst Stadspanel en vertaling in nieuwe nota

Steller C.J. van Haaften

De leden van de raad van de gemeente Groningen
 te
 GRONINGEN

Telefoon	367 8228	Bijlage(n)	1	Ons kenmerk	6041064
Datum	08-12-2016	Uw brief van		Uw kenmerk	

Geachte heer, mevrouw,

Eind februari hebben we u geïnformeerd over ons voornemen om een nieuwe erfgoednota uit te brengen en in september over de stand van zaken. In het kader van de participatie bij de tot stand koming van de nota hebben wij onder meer een enquête via het Stadspanel georganiseerd. In deze brief willen we de uitkomsten hiervan met u delen en u laten weten wat wij van plan zijn om met de uitkomsten in de nota te gaan doen.

Uit het enquête rapport met de titel 'Wat vindt de Stadjer (van) erfgoed' (zie bijlage), blijkt dat het draagvlak voor erfgoed in de gemeente groot is. Enerzijds is de enquête door ruim 3600 mensen ingevuld, terwijl 2000 a 2500 gebruikelijk is, anderzijds laten de reacties behoorlijk eenduidige antwoorden zien. Zo zijn de respondenten het in overgrote meerderheid bijvoorbeeld eens met de stellingen:

- dat bij nieuwe ontwikkelingen rekening gehouden moet worden met bestaand erfgoed;
- dat gebouwen die geen beschermd monument zijn, niet zonder tussenkomst van de gemeente gesloopt mogen worden.

Wat ook opvalt is de waardering voor groen erfgoed. In de top 20 van meest favoriete monumenten staat het Noorderplantsoen op 3, het Stadspark op 9 en het Sterrebos op 11. Uit de opmerkingen bij de enquête (90 pagina's!) komt dit ook heel sterk naar voren. Waar wij dachten nog te moeten uitlegen dat erfgoed anno 2016 meer is dan monumenten en archeologie, blijkt de Stadjer dat zelf ook al te vinden. Bij het aangeven van de belangrijkste historische plek of gebouw zijn door de respondenten ook veel (water)wegen, (groen)structuren en dergelijke benoemd.

In de externe klankbordgroep is het idee van 'Sleeping beauty's' geboren: 'vergeten plekken' die het verdienen om wakker gekust worden. De enquête heeft daarvoor diverse leuke en originele suggesties opgeleverd. Voorbeelden van vooral niet beschermde objecten zijn: de voormalige Walburgkerk op het Martinierkhof, het Appelhofje aan de Stadsweg, Kasteel de Wijert, de jeugdjoel in de Folkingedwarsstraat, de Glaudé-panden, het bruggetje in de Regattaweg, de Tuin van Hommes, de Kolenkeermuur, het Brandenburgerbuurtje, het oude poortgebouw van het academisch ziekenhuis, de Hunzemeanders, de Helperlinie, de Stadsweg en de Paddepoelsterweg, diverse 'groene' en 'blauwe' plekken in en om de stad gericht op ontspanning, etc, etc. Een deel daarvan is bovendien betrekkelijk eenvoudig te realiseren door plaatsing van een bankje en een aanduiding met uitleg.

Op grond van de uitkomsten van het Stadspanel kan geconcludeerd worden:

- dat erfgoed heel belangrijk wordt gevonden als onderdeel van de leefomgeving, niet alleen in de binnenstad maar ook in de wijken;
- dat niet alleen monumenten en archeologie als erfgoed worden gezien, maar gemeentebreed ook alle andere ruimtelijke structuren en verschijningsvormen met een historische component, met name ook (openbaar) groen en water, historische routes, e.d. en het nog spaarzame groen in de bouwblokken van de binnenstad. E.e.a. hoeft niet allemaal beschermd te worden, maar bij ruimtelijke ontwikkelingen moeten de erfgoedwaarden wel altijd met voldoende gewicht in de afweging betrokken worden (de wetgever vraagt dit sinds 2012 overigens ook van ons).
- dat in de communicatie met de burger de lokale media en de website het meest belangrijk worden gevonden en daarnaast de jaarlijkse Open Monumentendag, archeologische opgravingen en de Stadsmonumenten-borden grote bekendheid genieten (allemaal in de orde van 90%);
- dat de Cultuurhistorische WaardenKaart (CWK), de plek waar je locatiegebonden alle inhoudelijke informatie over erfgoed kan vinden (onderdeel van de website), nog erg onbekend is. In de externe klankbordgroep werd de CWK ook al 'het best bewaarde geheim van Groningen' genoemd.
- dat ons jaarboek Hervonden Stad, waarin wij al 21 jaar verantwoording afleggen over wat er op het gebied van archeologie, bouwhistorie en restauratie in de gemeente gebeurt, betrekkelijk onbekend *lijkt*. Maar als we de enquête uitkomst extrapoleren, dan kennen ca. 10.000 Stadlers het jaarboek goed en hebben ca. 25.000 er wel eens van gehoord. Voor een oplage van 1000 exemplaren is dat dan toch nog weer niet zo'n slechte score.
- dat van de eigenaren/gebruikers van een beschermd monument onder de respondenten krap tweederde tevreden is over het monumentenbeleid van de gemeente en bijna de helft tevreden is over de houding van de medewerkers.
- dat (ondanks ruim 50 grote herbestemmingen dmv het gemeentelijke kanjerplan) 83% van de respondenten vindt dat er (nog) te weinig gekeken wordt naar de mogelijkheden voor herbestemming. Op de vraag om een sleeping beauty te benoemen, hebben ruim 700 mensen een suggestie gedaan.
- dat de Stadler een geweldige ambassadeur voor erfgoed is!

Wat willen we met het voorgaande in de nieuwe erfgoednota doen?

De grote breedgedragen waardering voor het beschermde en het onbeschermde erfgoed maakt duidelijk dat we er in het gemeentelijke ruimtelijke ordeningsbeleid beter dan nu rekening mee moeten houden. Dit willen wij als volgt realiseren:

Mbt cultuurhistorie in RO

- In de Next City en de verschillende programma's (Leefomgeving, Ruimtelijke Economie en Wonen) willen we het erfgoed in zijn volle breedte een prominentere plek geven.
- Meer dan we al doen, gemeentebreed per wijk de erfgoedwaarden samen met burgers opsporen en benoemen. En deze vervolgens hand in hand met 'buurt-welstand' een plaats geven in het beleid.
- Enerzijds de erfgoedwaarden echt stevig borgen (dmv monumentbescherming en planologische bescherming), daarmee verzekert het erfgoed zich van 'een plek aan tafel', anderzijds vervolgens oplossingsgericht de breedte zoeken in de integrale afweging van belangen. Maw: streng in regelgeving en constructief opbouwend in de advisering.

- Door de beschermde en onbeschermde erfgoedwaarden heel duidelijk aan de voorkant in het RO-proces te positioneren. Dit betekent een versnelde realisatie van de CWK tbv al het erfgoed (ook uitgebreid met Ten Boer) mbt a. inventarisatie (wat hebben we), b. waardering (hoe waardevol vinden we het) en c. een integrale beleidsmatige vertaling (wat kan/mag je ermee). De naderende Omgevingswet vraagt dit ook van gemeenten.
- Door het opnemen van de dubbelbestemming Erfgoed in bepaalde gebieden introduceren we een afwegingsmoment bij ruimtelijke ontwikkelingen. Veel van wat niet vooraf duidelijk aangegeven is, wordt in het Omgevingsplan vrij gegeven. In een periode van terugtrekkende overheid en een groeiende particuliere markt, moet de overheid dus meer dan voorheen de kaders begrenzen om haar burgers tegen de markt te beschermen. Wat in de huidige regelgeving bedoeld is als maximum, wordt door de ontwikkelende partijen meestal opgevat als minimum, met als gevolg het maximaal 'volbouwen' van de ruimte in het bestemmingsplan. Dit gaat ten koste van de (historisch) ruimtelijke kwaliteit en de kwaliteit van de leefomgeving. Wij willen de bouw mogelijkheden in historische context daarom enerzijds verder beperken en anderzijds deze minder bij recht en meer bij uitzondering toestaan, mits van voldoende functionele, ruimtelijke en architectonische kwaliteit. De Omgevingswet introduceert een verplichte 'monumentenbiotoop', vergelijkbaar met de huidige molenbiotoop, die de aantasting van de omgeving van een monument moet voorkomen. E.e.a. willen wij in het Omgevingsplan vastleggen.

Mbt houding en communicatie

- Dikke rapporten worden niet (meer) gelezen. Aanvragers moeten enerzijds locatiegebonden, laagdrempelig de meest essentiële 'harde' informatie over erfgoedwaarden en wat dat voor hen betekent via internet op de gemeentelijke website en de CWK makkelijk kunnen vinden. Anderzijds moeten zij in een gesprek altijd op een positieve wijze geholpen kunnen worden met de vertaling daarvan naar hun voornemens/plannen. Daarbij moeten wij meer tijd nemen voor een aanvrager, goed naar hem of haar luisteren, desgewenst aan de hand nemen en beter dan nu (liefst op locatie) vertellen waarom bepaalde ingrepen wel of niet kunnen. Altijd vanuit de optiek van enerzijds de instandhouding van de cultuurhistorische waarden en anderzijds het kunnen blijven functioneren van het monument. Het erfgoedbelang zou het eigenaar/ondernemersbelang moeten zijn en omgekeerd. Goede beeldende voorbeelden kunnen helpen om in het gesprek op dezelfde golflengte te komen.
- Wij gaan in de nota een communicatie-plan opnemen om in lijn met de uitkomsten van de enquête informatie-, educatie-, participatie en PR-activiteiten optimaal en efficiënt ten opzichte van elkaar te doseren.

Mbt herbestemming en sleeping beauty's

- In de periode 1996 - 2015 hebben we conform het door u vastgestelde gemeentelijke Kanjerplan, meer dan 50 grote, monumentale, hun functie verliezende gebouwen herbestemd. Daarmee liepen we ver voor de landelijke muziek uit. In een periode van inbreiden in plaats van uitbreiden blijft het herbestemmen van (monumentale) gebouwen ook volgens het Stadspanel een actueel thema. Dit blijkt tevens uit de Woonmanifestatie (merendeel betreft herbestemming). Toch lijkt het ons geen goed idee een tweede kanjerplan op de rails te zetten. Ten eerste ontbreken daar de financiële middelen op dit moment voor. Maar nog belangrijker, het doet geen recht aan de verbreding van het werkveld van monumenten naar gemeentebreed erfgoed. Het idee van de sleeping beauty's dekt die lading veel beter. Natuurlijk kunnen daar herbestemmingen onder vallen, maar ook nog zoveel meer! In de nieuwe erfgoednota zullen we met een voorstel voor een sleeping beauty-plan komen. Suggesties uit de enquête nemen we daar uiteraard in mee.

- We willen de waardering en de liefde voor het erfgoed, zoals die uit de enquête resultaten blijkt, ook benutten voor de verdere uitbouw van het Groninger Monumenten Fonds NV. Het GMF is nu te klein om lastige, moeilijk rendabel te maken projecten onder haar hoede te nemen. Daarom willen we door andere partijen bij het GMF te betrekken, het draagvlak voor het GMF vergroten, net als met het AMF in Amsterdam is gedaan. Tevens willen wij het GMF helpen haar portefeuille uit te breiden met rendabel erfgoed, dat als vliegwiel kan werken om uit te groeien tot een belangrijke organisatie voor de instandhouding van rendabel én minder rendabel erfgoed in de gemeente.

Met het voorgaande verwachten wij u voorsnog voldoende te hebben geïnformeerd. Conform de oorspronkelijke planning streven wij ernaar de nieuwe erfgoednota in het voorjaar ter besluitvorming aan u voor te leggen.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Groningen,

de burgemeester,
Peter den Oudsten

de secretaris,
Peter Teesink